

İDMANIN MƏNƏVİ-ƏXLAQİ HUMANİST DƏYƏRİNİN ARTIRILMASINDA SPARTIAN OYUNLARININ ROLU

V.R. Əkbərov^{1a}, V.V. Məmmədova^{1b}

¹ *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası*

^a Vuqar.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-0433-5863

^b Vafa.Mammadova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-6829-3546

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 11 oktyabr 2023

Dərc olunub: 28 dekabr 2023

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. İdmanın incəsənətlə inteqrasiyası ideyası yeni deyil, o, ilk dəfə qədim Yunanıstanda yaranmışdır. Bildiyiniz kimi, İstmiy, Panafiney, Pifiy, Nemey oyunlarında tək-cə idmançılar deyil, həm də müğənnilər, musiqiçilər, natiqlər arasında yarışlar keçirilirdi.

Sonrakı illərdə bir çox elm adamları və ictimai xadimlər tərəfindən idmanla incəsənətin vəhdətinin möhkəmləndirilməsi ideyası səsləndirilib və dəstəklənmişdir. Hətta, müasir olimpiya hərəkətinin banisi Kuberten bu ideyanın dərin tərəfdarı olmuşdur. O, öz əsərlərində idmanla incəsənətin bir-birini tamamlamaq və əlaqəni gücləndirmək zərurətini dəfələrlə qeyd etmişdir.

Son onilliklərdə idmanın incəsənətlə vəhdətinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində çoxsaylı və əməlli addımlar atılmışdır.

Bu məqalənin məqsədi “Spartian oyunlarının” uzun illər təşkili və keçirilməsinin təcrübəsinə əsaslanaraq, onların məzmununu, xüsusyyətlərini, habelə sosial-mədəni və pedaqoji əhəmiyyətini xarakterizə etməkdir.

Açar sözlər: *yeni oyunlar, idmanın humanist dəyərləri, kütləvi idman, Spartian oyunları.*

Müasir şəraitdə ümumi bədən tərbiyəsinin humanistləşdirilməsi problemi böyük ictimai əhəmiyyət kəsb edir, çünki bədən tərbiyəsi və idmanın vasitəsi ilə xalqın fiziki və mənəvi inkişafı onun həllindən asılıdır.

Dinamik inkişaf edən dünyada idman getdikcə həyatımızın ayrılmaz hissəsinə çev-

rilir. Bu gün idman amansız bir oyundur və orada hər kəsə yer yoxdur. Hər kəsdə idman marağının inkişaf etdirilməsinin zəruriliyindən danışırkən unuduruq ki, bunu hər kəs bacarmır. Müasir şəraitdə idmanda humanist ideallarının mövcudluğunu izləmək çox çətindir. Onları rəqabət aspekti, nə olursa olsun qalib gəlmək iradəsi əvəz edir.

Lakin real həyatda idmanın rəqabətli vəziyyəti və oyun modeli olduğuna baxmayaraq böyük humanistik potensialı var. Humanist dəyərlər xüsusilə “kütləvi idmanda” yüksəkdir [1].

Eyni zamanda, idmanın nəhəng humanist-mədəni potensialından hazırda tam və səmərəli istifadə olunmur, xüsusən də yüksək nailiyyətlər idmanında. Maddi sərvət əldə etmək, şöhrət qazanmaq, bir insanın, ya da, bir xalqın (ölkənin) digərindən üstünlüyü ilə bağlı dəyərlər ön plana çıxır. İdmanın müxtəlif ölkələrin və xalqların sosial münasibətlərinə mənfi təsiri, ondan etnik münaqişələrin qızışdırılması vasitəsi kimi istifadə edilməsi, dar mənada egoist siyasi məqsədlərin həlli ilə bağlı çoxlu faktlar mövcuddur. Ona görə də müasir idmanın humanistləşdirilməsi ilə bağlı məsələlər yaranır [2].

Müzakirə olunan problemin həllininin yeni yanaşması ABŞ, Kanada, Almaniya və digər ölkələrdə geniş tətbiq olunan “yeni oyunların” tərəfdarları tərəfindən nümayiş etdirilir.

Bu oyunlar aşağıdakı əsas prinsiplər üzərində qurulur:

- qaliblərin və məğlubların olmaması;
- rəqabət deyil, iştirakçıların əməkdaşlığı;
- bütün iştirakçılar oyundan həzz almalı, birlikdə əylənməli və yarışlarda uduzulanlara gülməməlidirlər;

- heç bir iştirakçı oyun bitməmiş oyundan kənarlaşdırıla bilməz;
- yaşından, hazırlığından, sağlamlıq vəziyyətindən (əlillikdən) və s. asılı olmayaraq hər kəs oyunda iştirak edə bilər;
- hər bir iştirakçı digər iştirakçıların ona zərər vurmadığına, onun qorunmasına, ona kömək etməsinə, təhlükəsizliyini təmin edilməsinə həmişə əmin olmalıdır

“Yeni oyunlar”da – adi idman yarışlarından fərqli olaraq, bir qayda olaraq, müxtəlif yaş, cins, fiziki hazırlıq səviyyəsində olan insanlar birlikdə və bərabər iştirak edirlər və bundan əlavə, hər bir oyunçu öz təşəbbüsü ilə oyunun tonunu, xarakterini dəyişdirə bilər, yəni oyunun rəhbəri kimi çıxış edə bilər [3].

Belə oyunlardan biri də **Spartian oyunlarıdır**.

Bu Oyunların adı - qədim Yunanıstanın Sparta şəhərinin adı ilə deyil, "SpArt" sözü ilə əlaqələndirilir. Oyunlar ona görə belə adlanır ki, burada idman incəsənətlə harmonik şəkildə birləşdirilir və iştirakçıların mənəviyyat, əxlaq və gözəllik meyarlarına uyğun davranışları hər cür həvəsləndirilir.

Spartian oyunlarının konsepsiyasını hazırlayarkən əsas məqsəd və əsas ideya humanist yönümlü bir model tapmaq idi ki:

- uşaqlar, yeniyetmələr, gənclər və böyüklər üçün cəlbedici oyun və əyləncə forması kimi çıxış edir, onlara fəal və yaradıcı şəkildə istirahət etməyə, müsbət emosiyalar, estetik həzz almağa, təbiətdə olmağa, maraqlı insanlarla ünsiyyət qurmağa imkan verir;
- iştirakçıların yarışmasını təmin edir, eyni zamanda onları əməkdaşlığa, birliyə yönəldir, yüksək əxlaqlı, cəngavər davranışa, hərəkət və əməllərin gözəlliyinə həvəs formalaşdırır, nəyin bahasına olursa-olsun qalib gəlmək istəyinin, kobudluq, zorakılıq, aqressivlik, millətçilik təzahürlərinin qarşısını alır;
- iştirakçıları özünü təkmilləşdirməyə, ahəngdar mənəvi və fiziki inkişafa, çoxtərəfli qabiliyyətlərin formalaşmasına və onların müxtəlif yaradıcı fəaliyyət növlərində - idmanda, incəsənətdə, texniki yaradıcılıqda təzahürünə yönəldir;

- elə şərait yaradır ki, iştirakçılar arasında “incilik” olmasın ki, onların hər biri müəyyən nailiyyətlər nümayiş etdirdisən və özünü “qalib” kimi hiss etsin;
- fiziki və ya əqli imkanları məhdud olan şəxslərin (əlillərin) sosial reabilitasiyasına və inteqrasiyasına şərait yaradır;
- milli və xalq mədəniyyətinin qorunub saxlanmasına və inkişafına töhfə verir.

Bu oyunlar digər festivallardan, turnirlərdən, yarışlardan, o cümlədən idman və olimpiya yarışlarından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir.

Spartian oyunlarının əsas xüsusiyyətləri:

- unikal yarış proqramı olan oyunların "Spartian aqonlarının" əsas elementi idmanı incəsənətlə, digər mənəvi və yaradıcı fəaliyyət növləri ilə birləşdirir və iştirakçılardan çoxşaxəli inkişafı, mənəvi və fiziki harmoniyanı inkişaf etdirməyi tələb edir;
- yarışlarda iştirakçıların qiymətləndirilməsi və mükafatlandırılması, onları mənəviyyatlı rəqabətə yönəltmək üçün yeni, humanist yönümlü, "yumşaq" sistem;
- yarışların rəqabətsiz oyunlarla birləşməsi;
- əlilliyi olan şəxslərin başqaları ilə bərabər iştirakı.

Gördüyünüz kimi, Spartian oyunlarında qalıblərin müəyyən edilməsi və mükafatlandırılmasının yuxarıda göstərilən sistemi, oyunlarda iştirak edənlərin yüksək mənəvi davranışını stimullaşdırmaqla yanaşı, eyni zamanda onların demək olar ki, hər birinin müəyyən mükafat almasına, nəinki oyunlarda iştirak etməyə, hətta onların bəzi şəxsi nailiyyətlərinə görə şərait yaradır [4; 5].

Nəticələr. Məqalədə Spartian Oyunlarının məzmunu, xüsusiyyətləri və əhəmiyyətinin təsviri verilmişdir. Spartian Oyunlarının konsepsiyası bədən tərbiyəsinin pedaqoji fəaliyyətin digər forma və növləri ilə inteqrasiyasının aktual probleminin həllinə, gənclərin təhsili və asudə vaxtının təşkili sistemində idman və incəsənətin əlaqəsinin gücləndirilməsinə mühüm töhfə verir.

Spartian oyunları sağlamlığın möhkəmləndirilməsi, əmək qabiliyyətinin bərpası, sosial reabilitasiya və inteqrasiya, əlilliyi olan insanların (əlillərin) həyatında fəal iştirak etmək, onların məhdudluqları olmayan insanlarla bərabərliyini təmin etmək üçün effektiv proqramlar axtaran bir çox ölkələrin mütəxəssislərinin söylərini əhatə edir.

Deməli, Spartian Oyunları günümüzün reallıqlarına tam uyğundur. Bu oyunlar müasir cəmiyyətin humanist, mənəvi-əxlaqi yenilənməsinin ümumi tendensiyasını nəzərə alırlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Quliyev D.Q. *Kütləvi idman nə deməkdir?* Olimpiya dünyası. Bakı 2019.
2. Hüseynov A., Əkbərov V. *Kütləvi bədən*

tərbiyəsi tədbirlərinin nümunəvi təşkili yeniyetmə və gənclərin sağlam həyat tərzinin formalaşmasına təsiri. Pedaqogika jurnalı, nömrə 4. Bakı, 2020.

3. Столяров В.И. *Спартианские инновационные формы и методы воспитания и организации досуга детей и молодежи.* Москва 2017.
4. Столяров В.И. *Проект "СпАрт": Духовность. Спорт. Искусство (основные идеи и первые итоги реализации в России.* М.: РГАФК, Гуманитарный Центр "СпАрт", 2014.
5. Столяров В.И. *Спартианские Игры – новая модель спорта для всех.* Междунар. журнал спорт. информации "Спорт для всех", № 1-2, 2016, с. 23-24.

РОЛЬ «СПАРТАНСКИХ ИГР» В ПОВЫШЕНИИ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЙ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ ЦЕННОСТИ СПОРТА

В.Р. Акберов^{1a}, В.В. Мамедова^{1b}

¹Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта

^a Vuqar.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-0433-5863

^b Vafa.Mammadova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-6829-3546

Аннотация. Идея объединения спорта с искусством не нова, впервые она появилась в Древней Греции. Как известно, в Истмийских, Панафинейских, Пифийских, Немейских играх участвовали не только спортсмены, но и певцы, музыканты, ораторы.

В последующие годы идея интеграции спорта и искусства на основе укрепления союза между ними высказывалась и поддерживалась многими учеными и общественными деятелями. Глубоким приверженцем этой идеи был основатель современного олимпийского движения Кубертен. В своих работах он неоднократно указывал на необходимость взаимодополнения и укрепления связи спорта с искусством, усматривая в этом одно из важнейших соци-

ально-педагогических средств гармоничного развития личности, преодоления все усиливающегося разрыва между физическим и духовным развитием людей.

В последние десятилетия предпринимаются многочисленные и практические шаги по укреплению союза спорта с искусством.

Цель данной статьи - исходя из многолетнего опыта организации и проведения «Спартианских игр», охарактеризовать их содержание, особенности, а также социально-культурную и педагогическую значимость.

Ключевые слова: новые игры, гуманистические ценности спорта, массовый спорт, Спартианские игры.

THE ROLE OF THE “SPARTAN GAMES” IN INCREASING THE SPIRITUAL AND MORAL HUMANISTIC VALUE OF SPORTS

V.R. Akberov^{1a}, V.V. Mammedova^{1b}

¹*Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport*

^a Vuqar.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-0433-5863

^b Vafa.Mammadova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-6829-3546

Annotation. The idea of integrating sports with art is not new, it first appeared in ancient Greece. As you know, not only athletes, but also singers, musicians, orators were held in the Isthmian, Panafine, Pythian, and Nemean games.

In the following years, the idea of strengthening the unity of sports and art was voiced and supported by many scientists and public figures. Even Coubertin, the founder of the modern Olympic movement, was a deep supporter of this idea. In his works, he has repeatedly mentioned the need for sports and

art to complement each other and strengthen the relationship.

In recent decades, numerous and practical steps have been taken in the direction of strengthening the unity of sports and art.

The purpose of this article is to characterize their content, characteristics, as well as their socio-cultural and pedagogical significance, based on the experience of organizing and holding the "Spartan Games" for many years.

Keywords: *new games, humanistic values of sport, sports for all, Spartan games.*